

24-Ömer Necmî Efendi'nin Farsça Dîvânçe'si üzerine**Bilge KARGA GÖLLÜ¹****APA:** Karga Göllü, B. (2020). Ömer Necmî Efendi'nin Farsça Dîvânçe'si üzerine. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö8), 318-325. DOI: 10.29000/rumelide.814268.**Öz**

Ömer Necmî Efendi (1815-1889) asker olması nedeniyle Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunmuş, Kula Redif binbaşılığundan emekli olup Manisa Alaşehir'e yerleşmiştir. Halvetî, Şazelî ve Rufâî tarikatlarına mensup olan şair, manevi yolculuğuna hayatı boyunca devam etmiş, emekli olduktan sonra da uzun müddet Alaşehir'de bir dergâhta görev yapmıştır. Ömrünün son zamanlarını İstanbul'da geçirmiştir. Şairin *Türkçe Dîvân*, *Kaside-i Elfiyye*, *Tuhfe-i Vahdet* ve *Farsça Dîvânçe* olmak üzere dört eseri olduğu bilinmektedir. Bazı kaynaklarda ise Necmî'nin Farsça bir dîvânçesi olduğundan bahsedilmemiş, şairin sadece Farsçaya olan hâkimiyeti övülmüştür. Bunda Dîvânçe'nin Türkçe Dîvân ile birlikte basılmış olmasının etkili olduğu düşünülebilir. Ancak iki eserin de birbirinden müstakil başlıklarla ayrıldığı göz ardı edilmemelidir. Çoğunluğu tasavvufi gazellerden oluşan ve 3 farklı tarihte (H. 1280, H. 1284 ve H. 1287) basılmış olduğu görülen eser üzerinde şimdiye kadar herhangi bir çalışma yapılmadığı fark edilmiştir. Halbuki Necmî'nin hayatı hakkında kaynaklarda verilen bilgilerin sınırlı olduğu ve pek çok malumata şairin kendi eserlerinden hareketle ulaşıldığı düşünüldüğünde bu eserin de gün yüzüne çıkması gerekmektedir. Bu doğrultuda, çalışmamızda Ömer Necmî Efendi'nin Farsça Dîvânçe'si biçim ve içerik yönüyle tanıtılıp değerlendirilmiştir. Ayrıca, şairin Dîvânçe'deki şiirlerini kaleme alırken en fazla tercih ettiği iki aruz kalıbının Türkçe Dîvân'ıyla benzerlik göstermesi ve Farsça şiirlerinde sıklıkla askerî terimler ile musikiye dair unsurlara yer vermesi eserin dikkat çekici yönleri olarak ön plana çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: XIX. Yüzyıl, Ömer Necmî Efendi, Farsça Dîvânçe**On the Persian Diwanche of Omer Necmi****Abstract**

Omer Necmi Efendi (1815-1889) had been in various parts of Anatolia due to his military service, he served as a major at Kula and when he retired from his position, he settled in Manisa Alaşehir. Being a member of Halveti, Şazeli and Rufai sects, the poet continued his spiritual journey throughout his life, and after retiring, he worked in a lodge in Alaşehir for a long time. He spent the last times of his life in Istanbul. It is known that the poet had four works in *Turkish Diwan*, *Kaside-i Elfiyye*, *Tuhfe-i Vahdet* and *Persian Diwanche*. In some sources, it is not mentioned that Necmi has a Persian diwanche, and only the poet's dominance in Persian is praised. It can be thought that the fact that the Diwanche was published together with the Turkish Diwan was effective in this. However, it should not be overlooked that both works are separated by separate titles. It has been noticed that no work has been carried out on the work, most of which is composed of Sufi gazelles and printed in 3 different dates (H. 1280, H. 1284 and H. 1287). However, considering that the

1 Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Adana, Türkiye), bilgekarga2011@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6786-3842 [Makale kayıt tarihi: 13.09.2020-kabul tarihi: 20.11.2020; DOI: 10.29000/rumelide.814268]

information given in the sources about Necmi's life is limited and that many information can be obtained from the poet's own works, this work should come to light. In this direction, in our study, the Persian Diwanche of Omer Necmi Efendi was introduced and evaluated in terms of form and content. In addition, the fact that the poet's most preferred two prosody patterns while writing his poems in Diwanche are similar to the Turkish Diwan and that they frequently include military terms and elements related to music in Persian poems stand out as the remarkable aspects of the work.

Keywords: 19th century, Omer Necmi, Persian Diwanche

Giriş

XIX. yüzyıl dîvân şairlerinden Ömer Necmî Efendi'nin hayatına dair bilgilere sadece birkaç kaynakta rastlanmaktadır. Ancak, şairin kaleme aldığı eserlerinde kendi hayatıyla ilgili bazı kesitlerden bahsetmesi Necmî ile ilgili daha ayrıntılı malumatın elde edilmesine katkı sağlamaktadır. Bu bilgilere göre, Ömer Necmî Efendi H. 1230 senesinde İstanbul'da doğmuştur. 24 yaşındayken Halvetî tarikatına intisap etmiş, mürşitleri Ahmed Deyyârî ve Hacı Bilal Efendi'den sonra Şâzelî ve Rufâî tarikatlarına mensup mürşitlerle manevi yolculuğuna devam etmiştir. Aynı zamanda asker olan şair, 30 yaşlarında (H. 1260) şeyhinin işaretiyle doğum yeri olan İstanbul'a dönerek² evlenmiştir. H. 1277'de Şam'da görev yapmış, 1277-1278 yıllarında irşad için şeyhinden icazet almıştır. Emekli olduğu 1291 yılına kadar hem askerlik görevini hem de manevi vazifelerini yerine getirmeye gayret etmiştir (Paşazade, 2002, s. 18-25). Manisa Kula'da yaptığı redif binbaşılığı görevinden emekli olduktan sonra bir müddet Alaşehir'de kalmıştır (Bursalı Mehmed Tahir, 1333, s. 468). Ömrünün son zamanlarını ise İstanbul'da geçirmiş, H. 1307-M. 1889'da burada vefat etmiştir. Mezarı Hırfa-i Şerîf'tedir (Tuman, 2001, s. 1024).

Ömer Necmî Efendi'nin *Türkçe Dîvân*, *Kasîde-i Elfiyye* ve *Tuhfe-i Vahdet* adlı üç eseri ile (Bursalı Mehmed Tahir, 1333, s. 468) Farsça bir dîvânçesi bulunmaktadır³. *Türkçe Dîvân* mürettep bir yapıda değildir. İçerisinde 165 gazel, 7 musammat, 1 müstezat yer almaktadır. Genellikle ilahi aşkın işlendiği şiirlerde sade bir dil olduğu görülmektedir. *Kasîde-i Elfiyye* isimli 1000 beyitlik kaside dinî-tasavvufî bir eser olup şairin hayatına dair birçok bilgi barındırmaktadır. 526 beyitten meydana gelen *Tuhfe-i Vahdet* ise mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. 12 fasıldan oluşan eserde Allah'ın varlığı, birliği, seyr-i sülûk, peygamber kıssaları ile evliyaların hayatları örneklendirilmiştir (Paşazade, 2002, s. 22-66).

Türk edebiyatında Farsça dîvânçe yazar şairler arasında yerini alan⁴ Ömer Necmî Efendi'nin Farsça kaleme aldığı dîvânçesinden bazı kaynaklar ayrı bir eser olarak bahsetmemiş, onun sadece 3 eseri olduğunu belirtmiştir⁵. Ancak eser, *Türkçe Dîvân* ile birlikte basılmış ve müstakil bir başlıkla *Türkçe Dîvân*'dan ayrılmıştır. Ömer Necmî Efendi'nin Farsçaya hâkimiyetini gösteren bu eser üzerinde şimdiye kadar herhangi bir çalışma ise yapılmamıştır. Oysa, dîvânçesi ile diğer eserlerinde bulunan Farsça şiirler bir araya geldiğinde dîvân oluşturabilecek sayıda Farsça şiiri olan şairin bu yönünün de araştırılması gerekmektedir.

2 Âsitâne Maskat-ı re'sim idi
Vâsıl oldum bir gün ol İstanbul'a
Sâl iki yüz altmışa varmış idi
Bir işâret oldı şeyhden gâlibâ (Paşazâde, 2002, s. 18)

3 bk. Arslan, M. (2014). *Türk edebiyatı isimler sözlüğü*. Erişim adresi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/necmi-omer-necmi-efendi-istanbullu>

4 Ayrıntılı bilgi için bk.: Aydın, Ş. (2004). Türk edebiyatında Farsça divân ve divânçeler. *NÜSHA Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, IV (15), 37.

5 bk. Uzunca, İ. H. (2019). Necmî Ali Dîvânçesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul, s. 7. (Necmî mahlash şairlerin ele alındığı kısımda şairin 3 eseri olduğunu söylenmiştir.)

Farsça dîvânçenin çeşitli kütüphanelerde baskıları bulunmaktadır⁶. Tamamı taş baskı olan bu eserlerin ilk 20 sayfası Farsça Dîvânçe'ye ayrılmıştır. Birbirinin hemen hemen aynı olan baskıların basım tarihlerine bakıldığında eserin H. 1280, H. 1284 ve H. 1287 tarihlerinde olmak üzere 3 defa basıldığı anlaşılmaktadır. Elde edilen baskılar karşılaştırıldığında ise H. 1287 tarihli baskılarda şairin herhangi bir ekleme veya değişiklik yapmadığı fark edilmiştir. Bu nedenle metin oluşturulurken baskıların tamamından faydalanılmış, çalışmamızda Ömer Necmî Efendi'nin Farsça Dîvânçe'sinin biçim ve içerik yönüyle tanıtılmasına gayret edilmiştir. Ayrıca eserde geçen özel isimlerin de bir dökümü yapılmıştır.

1. Biçim özellikleri

Eser taş baskı olup Türkçe Dîvân'ın başında yer almaktadır. Tamamı 20 sayfa olan eserin her sayfası çift sütuna ayrılmış 25 satırdan meydana gelmektedir. İçerisinde 54 gazel bulunmakta ve eser bir müstezat ile sonlanmaktadır.

Gazellerin beyit sayısı 5-13 arasında değişmektedir. Şair, bu şiirlerde en fazla Remel bahrinden "Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün" ile Hezec bahrinden "Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün" aruz kalıplarını kullanmayı tercih etmiştir. Ömer Necmî Efendi'nin *Türkçe Dîvân*'na baktığımızda da şairin 103 defa "Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün", 29 kez "Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün" kalıplarıyla şiirlerini kaleme almış olduğu dikkati çekmektedir⁷. Bu doğrultuda, şairin Türkçe Dîvân'ında en fazla başvurduğu aruz vezinlerinin ilk ikisinin Dîvânçe'de de değişmediği görülmüştür.

BAHİRLER	KALIPLAR	GAZEL	MÜSTEZAT
Hezec	Mef'ülü/Mefâ'ilü/Mefâ'ilü/Fe'ülün		1
Remel	Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün /Fâ'ilün	29	
Muzârî	Mef'ülü/Fâ'ilâtün/Mef'ülü/Fâ'ilâtün	4	
Recez	Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün	2	
Muzârî	Müstef'ilün/Fe'ülün/Müstef'ilün/Fe'ülün	1	
Remel	Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün	1	
Hezec	Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün	8	
Recez	Müfte'ilün/Mefâ'ilün/Müfte'ilün/Mefâ'ilün	2	
Hezec	Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Fe'ülün	2	

Ömer Necmî Efendi'nin Farsça Dîvânçe'de kullandığı aruz kalıpları⁸

Şair, eserde her harften gazelin olmasına dikkat etmiştir. Elif-bâ düzeni gözetilerek sıralanan gazeller mürettep bir yapıdadır.

- 6 Türkîyat Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi Genel Koleksiyonu, TAEK 1956/146, Divan-ı Necmi, Esad Efendi Matbaası, 1284, 75 s., 24 cm; Türkîyat Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi Genel Koleksiyonu, TAEK 1956/146, Esad Efendi Destgâhı 1280, 75 s., 22 cm; İBB Atatürk Kitaplığı, Bel_Osm_0.00626, Dârü'l-hilâfeti'l-âliyye (İstanbul), 1287, 75 s., 24x16 cm.; Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, A/5126, Dârü'l-Hilâfeti'l-âliyye (İstanbul), Esad Efendi Destgâhı, 1284, 75 s.; Süleymaniye Kütüphanesi Hekimoğlu Bölümü, D. No: 1015; Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmut Efendi Bölümü, D. No: 3515; Süleymaniye Kütüphanesi Hekimoğlu-Basma Bağışlar Bölümü, D. No: 1684-1; Süleymaniye Kütüphanesi Hekimoğlu-Basma Bağışlar Bölümü, D. No: 1684-2; Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, D. No: 7932; Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, D. No: 1339; Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Oktürk-863; Marmara Üniversitesi Nadir Eserler Koleksiyonu 10001339, 1287.
- 7 Geniş bilgi için bk.: Paşazade, E. (2002). *Necmî Ömer Efendi'nin Divan, Tuhfe-i Vahdet ve Kaside-i Elfiyye isimli eserlerinin transkripsiyonlu metni ve dîvan'ının incelemesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, s. 44.
- 8 Şiirlerin 5'inin vezni herhangi bir aruz kalıbıyla uyum sağlamamaktadır.

2. İçerik özellikleri

Dîvânçe'deki şiirler, Necmî'nin Farsçaya hâkimiyetini ortaya koymaktadır. Farsça şiir yazmadaki başarısı çeşitli kaynaklarda övülen Necmî Efendi, Farsça beyitlerinin güzelliğini kendi de dile getirmiştir:

Âb-ı hayât mî-çeked zi-kilk-i şî'r-i men çirâ
Nazm çunîn ne-kerde ey Necmî derîn-namat (G. 33/b. 5)

(Ey Necmî! Niçin benim şiir kalemimden âb-ı hayât damlar; Niçin bu tarzda şiir yazılmamıştır?)

Necmî'nin şiirleri o kadar güzeldir ki gökyüzündeki melekler bile onları ezberden okumaktadırlar:

Necmiyâ bâ-şevk-i ân meh kerdeî in-nazm-râ
Mî-koned ezber be-h'âned her melek tâ der-semâ (G. 1/b. 9)

(Ey Necmî! O aya benzeyen sevgilinin isteğiyle bu nazmı yapmışsın; her melek gökyüzünde [onu] ezberden okuyor.)

Ömer Necmî Efendi'nin Farsça Dîvânçe'sindeki şiirler, dinî-tasavvufî bir çizgidedir. Onun hem hayatı hem diğer eserleri gözetildiğinde Farsça şiirlerinde de aynı eğilimin devam ettiği söylenebilir. Bunda tasavvufun XIX. yüzyılda şairlerin beslendiği ana kaynaklardan biri olmasının da etkisi vardır. Çünkü bu dönemde başta Mevlevî dergâhı olmak üzere Nakşibendî ve Celvetî dergâhları şairlerin feyz aldıkları mekânlar arasındadır (Şentürk ve Kartal, 2005, s. 493).

Necmî'nin mısralarında ilahi aşk derinden hissedilmektedir. Aşk yolunda samimiyete inanan Necmî'nin bu konudaki tutumu şu beyitten anlaşılmaktadır:

Men ne-pûşem çu mukallid hırka vü tâc ü kabâ
Zîr-i destâr u hırka ne-şevved kes dervîş (G. 26/b. 4)

(Ben soyтары gibi hırka, taç ve kabâ giymem; hırka ve sarığın altında kimse derviş değildir.)

Necmî, Farsça şiirlerinde Allah yolunda her türlü sıkıntıya göğüs geren, ona kavuşma ümidini yitirmeyen bir âşık olarak karşımıza çıkar. Dünya hayatına bağlı olmayan, fenâ âleminde çalışıp çabalamanın gereksiz olduğunu vurgulayan şairin gönlünde sadece Allah aşkı vardır:

Eger h'âhî çu men bâşî dü-'âlem-râ fedâ kerde
Nazar kon der-dil-i Necmî çi hest gayr ez-Hudâ imrûz (G. 22/b. 9)

(Eğer benim gibi olmak istersen iki âlemi feda etmiş Necmî'ye bak; gönlünde Allah'tan başka ne vardır?)

Necmî'ye göre, sevgilinin güzelliğini ancak basiret sahibi olanlar görebilir. Onu göremeyenler ise ebediyen güneşin farkında olmayan yarasalara benzerler:

Çûn ne-bîned kurs-ı hûrşîd dîde-i huffâş ebed
Ez-ul'îl-epsâr porsem men cemâl-i yâr-râ (G. 1/b. 4)

(Ben sevgilinin güzelliğini görüş gücü yüksek olanlardan sorarım; çünkü yarasa ebediyen güneşin yuvarlağını göremez.)

Dünyanın süsüne aldanmanın gafillik olduğunu ve bir an önce bu durumdan kurtulmak gerektiğini ise şöyle vurgular:

Me-dih dil nân-ı dünyâ-râ firîbed zîneteş gâfil

Me-şev gâfil girîbânet zi-desteş kon rehâ imrûz (G. 22/b. 3)

(Dünya ekmeğine gönül verme, onun süsü gafili kandırır; gafil olma, bugün onun elinden yakarı kurtar.)

Eski şiirimizde şeriat kurallarının, değişmez sayılan inançların, baskıların savunucusu olarak görülen zâhîde karşılık ahiret çıkarı gözetmeyen, buna karşılık aşk yolunda yürümeyi tercih eden bir gönül eri olarak tanıtılan rint tipine (Mengi, 2010, s. 264) Necmî'nin şiirlerinde de rastlanmaktadır. Necmî kendini rint olarak görüp vâ'iz ve zâhitlere kafa tutmaktadır. Aşağıdaki beyitlerde şair, vâizin günahları hesapladığını, ancak kendinin böyle düşüncelerden bile arınmış olduğunu ileri sürer. Kendi sesini aşk bağındaki bülbüle benzetirken, vâizin kargaya benzeyen sesini dinlemediğini şöyle ifade eder:

Gûyed me-râ vâ'iz me-kon secde günâhest bâ-sanem

Kerdem nemî-dâned ki û men ân günâh-râ bî-hisâb

(Vâ'iz bana putla secde etmek günahdır der; ben o günahı hesapsız ederim, o bilmez.)

Der-bâg-ı vasleş 'âşıkân nağme konend çûn bülbülân

Necmî to me-şnev bâng zened vâ'iz hemân misl-i gurâb (G. 4/b. 5-6)

(Ey Necmî! Âşıklar, kavuşma bağında bülbüller gibi nağme yaparlar; sen vâ'izin karga gibi haykırışlarını dinleme.)

Necmî, aşağıdaki beyitlerde rintliği dört mezhepten biri olarak görürken zâhitleri eleştirmektedir:

Der-mezheb-i men bâde-i 'aşk-râ helâlest mî-horem

În mezheb-i rindâneest v'ân mezheb-i çâr-dîgerest (G. 8/b. 4)

(Benim mezhebimde aşk şarabı helaldir [bu yüzden] içiyorum; bu rindâne mezheptir ve o diğer dört mezheptendir.)

Herçi gûne ger konî cevri ü cefâ ey zâhidem

Kon me-ters men ne-şevem z'ân cevri-i nâdân dil-rîş (G. 26/b. 2)

(Ey zâhit! Bana her ne türlü eziyet edersen et, korkma; [çünkü] ben o cahilin eziyetinden yaralanmam.)

İlahi aşkın anlatıldığı bu beyitlerde en fazla savaş meydanları ve askerliğe dair kelimelerin tercih edildiği fark edilmektedir. Böyle anlatımlara dîvân şiiri geleneğinde rastlanmakla birlikte⁹, bu tür beyitlerde Necmî'nin askerlik yönünün etkili olduğu da düşünülebilir. O, ilahi aşkı sıklıkla askerî

9 bk. Karga Göllü, B. (2019). Meydan okuyan bir kadın şair: Âdile Sultan Divanı'nda vatan ve savaşla ilgili benzetmeler. *Journal Of Institute Of Economic Development and Social Researches*, 5 (18), 195-205.

unsurlar ile anlatmaya çalışmıştır. Beyitlerinde kurşun, silah, ok, yay, kılıç, savaş, barış, kahramanlık, yiğitlik vb. manalarda kelime ve ibareler kullanmıştır:

Tâ giriftem men ser-i hod der-tarîk-i ma'rifet
Nîst hem-râhem derîn-reh mî-revem geştem ferîk (G. 39/ b. 2)

(Ben başımı marifet yoluna sokmuşum, bu yolda arkadaşım yoktur, kumandan olmuşum.)

Şod çu vîrân u harâb âgâh ne-şod gûyâ henûz
Mülk-i dil der-zîr-i pâ-yı leşker-i tugyân-ı û (G. 52/b. 5)

(Gönül mülkü onun askerlerinin ayağı altında harâb olmuş; sanki henüz [onun] haberi olmamış.)

Der-bûte-i 'aşk-ı to fütâdeem nâgehân
Be-âteş-i firkatet mahv şodem çûn rasâs (G. 29/b. 6)

(Senin aşkının kıvrımına-saçına- habersiz düşmüşüm; senin ayrılık ateşinde kurşun gibi olmuşum.)

Be-nâvek-i gamzeet der-sîne-i 'adû-râ
Zahmî güşâdem ki men çûn ebrû-yı to vakkâs (G. 29/b. 3)

(Ben senin yan bakış okunla düşmanın göğsünde bir yara açtım; çünkü senin kaşın savaşçıdır.)

Bâ-sipâh-ı hicr ü gam der-'arsa-i 'aşk dâ'imâ
Gâh der-ceng ü sitîzem ki konem sulh u salâh (G. 14/ b. 5)

(Ayrılık ve gam askeriyle daima aşk meydanında[yım]; bazen savaş ve kavgada bazen barış ve rahatlık içindeyim.)

Esb-i ümmîdem berânem men be-în râh-ı merâm
Sâzem ez-şemşîr ü tîr-i gayret ü sabrem silâh (G. 14/b. 4)

(Bu murat yolunda ümit atımın üzerindeyim; [onu] kılıçtan yaparım, gayret ve sabır oku silahımdır.)

Necmî'nin şiirlerinde dikkati çeken diğer bir husus da müzik ve dansın iç içe sunulmasıdır. Bunda, şairin mensup olduğu Halvetî, Rufâ'î ve Şâzelî tarikatlarının etkili olduğu düşünülebilir. Nitekim Cüneyd ve Ruveym gibi ilk sufilerden beri musiki ile elest meclisi arasında bir ilişki kurulmuş, bu tesir Mevlevîlik, Rufâ'îlik, Halvetîlik'te de kendini göstermiştir (Uludağ, 1992, s. 331). Şâzelî tarikatında önceleri dinî musikiye karşı olumsuz bir tutum sergilense de zamanla bu tarikatın çeşitli kollarında musiki, sema ayininin esasını teşkil etmiştir (Özel, 2010, s. 388). Özellikle Halvetî tarikatına mensup birçok bestekâr yetişmiş, musikiye önem verilmiştir (Adar, 2012, s. 27-28).

Ne-şnevem men vâ'izâ kavî-i to-râ beyhûdeest
Nush u pend-i çeng [ü] nâyem mutribân gûyend bes (G. 25/b. 4)

(Ey vâ'iz! Senin sözünü boş yere dinlemem; çeng ve neyin öğüdünü en güzel çalgıcılar söyler.)

Mestem ey mutrib be-h'ânem çeng ü kânûn be-şikenem
Hem be-bezm-i iftirâk in câm-ı pür-hûn be-şikenem(G. 48/b. 1)

(Ey çalgıcı! Sarhoşum, hem çeng ve kânunu kırmak isterim hem de ayrılık meclisinde bu kan dolu kadehi kırmak isterim.)

Ne-yâyed hâtiret rûzî ziyâret kerdenem âyâ

Ki h'ânî fâtiha ber-men be-raks âyem be-güyem hû (G.51/b. 4)

(Bir gün beni ziyaret etmek aklına gelmez mi? Ki benim üzerime fâtihâ oku dans edeyim, hû diyeyim.)

4. Eserde geçen özel isimler

Necmî'nin Farsça Dîvânçe'sinde yer alan özel isimler şu şekilde sıralanabilir:

Allâh (G. 17/b. 8), Bârî (G. 8/b. 6), Ceyhûn (G. 48/b. 5), Fâtihâ (G. 51/b. 2-4-5), Fırât (G. 33/b. 2), Halîl (G. 21/b. 5; G. 41/b. 8), Hızır (G. 12/b. 5), Hudâ (G. 2/ b. 7; G. 3/ b. 1; G. 3/ b. 4; G. 3/ b. 7; G. 18/b. 3; G. 19/b. 4; G.22/b. 9; M. 1/b. 2), İskender (G. 12/b. 2), İsrâ (G. 42/b. 8), Kâbe (G. 11/b. 2; G. 34/b. 3), Kâf (G. 15/b. 4), Kırdgâr (G. 19/b. 2) (G. 20/b. 4), Lokmân (G. 45/b. 5), Mecnûn (G. 46/b. 3; G. 48/b. 3), Mesîh (G. 48/b. 4), Mısır (G. 12/ b. 5), Mûsâ (G. 48/b. 2), Nîl (G. 33/b. 2), Perverdigâr (G. 20/ b. 6), Peygamber (G. 8/b. 1), Süleymân (G. 16/b. 4), Şat (G. 33/b. 2), Şem'un (G. 48/b. 6), Türkân (G. 1/b. 3), Yezdân (G. 17/b. 3), Yûsuf (G. 1/ b. 6; M. 1/b. 4), Zühre (G. 5/b. 7), Züleyhâ (G. 1/ b. 6).

5. Sonuç

Çalışma sonucunda Ömer Necmî Efendi'nin Farsça Dîvânçe'sinin Türkçe Dîvân ile birlikte H. 1280, H. 1284 ve H. 1287 olmak üzere üç defa basıldığı, kütüphanelerdeki baskılar arasında herhangi bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Dîvânçede 54 gazel ve 1 müstezat olduğu, şiirlerin elif-bâ düzeni gözetilerek dizildiği anlaşılmıştır. Şairin, en fazla Remel (29) bahrinden Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün ile Hezec (8) bahrinden Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün aruz kalıplarıyla şiirlerini kaleme aldığı tespitleriyle Necmî'nin Türkçe Dîvân'ındaki aruz vezinlerini kullanım sıklığının uyduğu fark edilmiştir.

Dünya kaydı taşımayan ve rint bir tavır sergilediği görülen şairin şiirlerinde genellikle zâhit, sofu ve vâizleri eleştirdiği beyitlere rastlanmıştır. Ayrıca şairin Farsça şiirlerinde ilahi aşk konu edilmiş; bu şiirlerinde en fazla askerî terimler ile musiki unsurlarının öne çıktığı dikkati çekmiştir. Şairin yaşantısı ile tarikat-musiki ilişkisinin bunda rol oynadığı ileri sürülebilir. Eserdeki özel isimlere bakıldığında ise en fazla "Hudâ, Kâbe, Halîl ve Mecnûn" kelimelerinin geçtiği görülmüştür.

Farsça şiir yazma konusunda Necmî'nin hâkimiyetine ışık tutan bu eserin incelenmesiyle, daha önce şair hakkında yapılan çalışmalara az da olsa katkı sağlanmıştır.

Kaynakça

- Adar, Ç. (2012). *Halvetilikte müziğe karşı inanç ve tutumların incelenmesi* (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Arslan, M. (2014). *Türk edebiyatı isimler sözlüğü*. Erisim adresi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/necmi-omer-necmi-efendi-istanbullu>
- Aydın, Ş. (2004). Türk edebiyatında Farsça divân ve divânçeler. *NÜSHA Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, IV (15), 31-40.
- Bursalı Mehmed Tâhir (1333). *Osmanlı mü'ellifleri* II. İstanbul: Matbaa-i 'Âmire.

- Dilçin, C. (2013). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- İpekten, H. (2007). *Eski Türk edebiyatı nazım şekilleri ve aruz*. İstanbul: Dergâh.
- Karga Göllü, B. (2019). Meydan okuyan bir kadın şair: Âdile Sultan Divanı'nda vatan ve savaşla ilgili benzetmeler. *Journal Of Institute Of Economic Development and Social Researches*, 5 (18), 195-205.
- Kurnaz, C. ve Tatçı M. (2001). *Tuhfe-i Nâ'îlî divân şâirlerinin muhtasar biyografileri u*. Ankara: Bizim Büro.
- Mengi, M. (2010). *Divan şiiri yazıları*. Ankara: Akçağ.
- Özel, A. M. (2010). Şâzeliyye. *DİA* (C. 38, 387-390), İstanbul: TDV.
- Paşazade, E. (2002). *Necmî Ömer Efendi'nin Dîvan, Tuhfe-i Vahdet ve Kasîde-i Elfiyye isimli eserlerinin transkripsiyonlu metni ve Dîvanı'nın incelemesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Şentürk, A. A. ve Kartal, A. (2005). *Üniversiteler için eski Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Uludağ, S. (1992). *İslam açısından mûsikî ve semâ*. Bursa: Uludağ.
- Uzunca, İ. H. (2019). *Necmî Alî Dîvânçesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.